

ея в 1819 г.— СПб., 1863; *Мальшевский И. И.* Ист. записка о состоянии академии в минувшее пятидесятилетие // ТКДА.— 1869.— №11—12; *Міяковський В.* Люди сорокових років (Кирило-методіївці в їх листуванні) // За сто літ. Матеріали з громадського й літ. життя України XIX і поч. XX ст.— Кн. 2.— К., 1928; *Шпет Г. Г.* Очерк развития русск. философии // *Шпет Г. Г.* Соч.— М., 1989; *Рождественский Ю. Т.* Киев. школа академической психологии первой пол. XIX в.— К., 1999; *Ткачук М. Л.* Київ. академічна філософія XIX — поч. XX ст.: методологічні проблеми дослідження.— К., 2000.

М. Ткачук

АЛАНДСЬКИЙ Павло Іванович (29.06/10.07.1844—28.10/10.11.1883) — філолог-класичник, античнознавець. Народився в С.-Петербурзьк. губ. в родині священника. Закінчив Олександро-Невське духовне училище, С.-Петербурзьку духовну семінарію (1865), історико-філол. ф-т (за фахом “грецька філологія”) С.-Петербурзьк. ун-ту (1870). Викладав латину в Олександро-Невському духовному училищі (1870—73). Магістр грецької словесності і приват-доц. у С.-Петербурзьк. ун-ті (1873). Від 1874 р. і до смерті — доц. каф. грецької словесності Ун-ту Св. Володимира. Читав латину, історію римськ. літ-ри та старожитності. Викладав античну історію та історію римськ. літ-ри на Вищих жіночих курсах. Підготував докторську дисертацію “Зображення душевних порухів у трагедіях Софокла” (1877), не прийняту до захисту С.-Петербурзьк. ун-том.

До сфери наукових зацікавлень позитивістськи налаштованого А. входили грецька філологія і філософія, психологія, особливо експериментальна. Досліджував проблеми психології творчості, або, за його термінологією, “філологічної екзегетики” (передусім на матеріалі трагедій Софокла), намагаючись перетворити останню на точну науку, яка б дозволяла побачити за складністю творчого процесу його прості складові й виробити надійну методологію відтворення з текстів душевно-ментальних процесів їхніх авторів. До історії вітчизняної філософії А. увійшов передусім як ініціатор дискусії (1877) з проф. філософії О. Коз-

ловим. Основні тези А.: суспільство перебуває у стані розумової анархії; порятунок від неї — створення єдиного (спільного для всіх) світогляду, але філософія до цього неспроможна, адже, по-перше, немає жодної ознаки, яка давала б підстави вважати її наукою, а по-друге, як нібито “наука про світ у цілому”, і неможлива, і не потрібна; час філософії минув, настає епоха науки; немає нічого такого, що було б досяжним для філософії й недосяжним для науки; філософія — опіум для людства, яке страждає від браку наукового знання; філософія вгамовує біль людей, але врятує їх не вона, а наука. Філософи лише “мудрують” про те, що або не дано знати, або можемо і будемо знати з науки. На думку О. Козлова, ліквідація А. філософії на словах обертається ствердженням певної філософії де-факто.

Твори А.: О значении и употреблении conjunctivi в языке Илиады и Одиссеи.— СПб., 1872; Поэзия как предмет науки // УИ.— 1875.— №1—5 (окр. вид.— К., 1875); Филологическое изучение произведений Софокла // УИ.— 1877.— №7—9; Изображение душевных движений в трагедиях Софокла. Опыт для теории поэтического творчества.— К., 1877; Философия и наука. Посв. А. А. Котляревскому // УИ.— 1877.— №1—2; Арийская семья, ее строй и развитие (соч. Неагн'а) // УИ.— 1880.— №6—7; Древнейший период Рима и его изучение (о позднейших трудах в этой области) // УИ.— 1881.— №6—9, 1882.— №1, 4, 5 (окр. вид.— К., 1882); Религиозная жизнь в современной Индии (соч. Лейлла) // УИ.— 1883.— №7; История Греции.— К., 1885.

Про нього див.: Козлов А. А. Философия как наука. Ответ П. И. Аландскому // УИ.— 1877.— №4—6, 8; Мищенко Ф. Некролог. П. И. Аландский (1844—1883) // УИ.— 1883.— №12; Помяловский И. В. П. И. Аландский (Некролог) // ЖМНП.— 1884.— Янв.— Ч. ССXXXI; Мищенко Ф. Аландский Павел Иванович // Венгеров С. А. Критико-биограф. словарь русск. писателей и ученых.— Т. 1.— СПб., 1889.

В. Білодід

АНАНЬІН Степан Андрійович (1875—1942) — психолог, педагог, перекладач. Випускник, професорський стипендіат, приват-доц. (1912), професор педагогіки Ун-ту Св. Володимира. В 1905—1907 рр. здійснив російськомовний переклад і науковий

коментар діалогу Платона “Софіст” (цей переклад увійшов і до останнього рос. зібрання Платонових творів). Інші праці А. присвячено проблемам педагогіки і психології.

Твори А.: Учение Платона о прекрасном // Вера и разум.— 1903.— №2, 3; Софист. Диалог Платона. Перевод с греч. с историко-лит. введением и замечаниями к диалогу // УИ.— 1905.— №4, 6, 1907.— №2, 3, 11 (окремо — К., 1907); Интерес по учению современной психологии и педагогики.— К., 1915; Трудове виховання, його минуле й сучасне.— К., 1924.

М. Ткачук

АНТОНОВИЧ Володимир Боніфатійович (06/18.01.1834 [за неофіц. даними — 1830]—08/21.03.1908) — історик, археолог, археограф, громадський діяч. Народився, за офіц. даними, у с. Махнівці на Київщині (за неофіц. — у Чорнобилі). Дрібний шляхтич і мадяро-поляк за походженням. Навчався в Рішельєвському ліцеї (Одеса), закінчив два ф-ти — мед. (1855) та історико-філол. (1860) — Ун-ту Св. Володимира. Вчителював, був співробітником (1863) і гол. редактором (1864—80) Тимчасової Комісії для розгляду давніх актів. Доц. (з 1870) і професор (з 1878) каф. рос. історії Ун-ту Св. Володимира, декан (1880—83) історико-філол. ф-ту. Магістр (1870), доктор (1878) іст. наук, член-кор. Рос. АН (1902).

А. — ідеолог і чільник укр. громадівського руху. Ще у студентські роки — організатор і керівник гуртка польськ. українофілів (т. зв. “хлопоманів”). 1861 р. перейшов у православ'я — “народну” віру. Один із засновників і неформальних лідерів Київськ. (“Старої”) громади (др. пол. 1861). 1862 р. маніфестував свій перехід до українства (“Моя исповедь”). Від-

тоді вся творчість А. — “акт обжалування історичної Польщі” (М. Грушевський) і виокремлення України з польського контексту. Пізніше (бл. 1881, остаточно — 1885) розійшовся з М. Драгомановим у питаннях тактики (а почасти — і стратегії) українства.

А. — найвидатніший укр. історик др. пол. ХІХ ст., фундатор традиції документалізму в укр. історіографії, “... творець національно-укр. демократичної концепції історії України, правда, не закінченої й довершеної пізніше...” (О. Гермайзе), засновник першої укр. школи істориків. Видав 9 томів “Архива Юго-Зап. России” (понад 2 200 документів), 3 томи літописів, у низці монографій висвітлив до того не вивчений “литовський” період укр. історії та різні аспекти життя Правобережної України, козаччини. Твори А. стали епохою в укр. археографії.

У методології враховував уроки О. Тьєррі, Ф. Гізо, І. Тена, Г. Бокля, позитивістської філософії історії (О. Конт, Г. Спенсер), але, як спадкоємець кирило-мефодіївців, поєднував раціоналізм і позитивізм з ідеями романтичної історіографії. На чолі істор. процесу бачив народ. Історіософську “схему” укр. історії угрунтовував на антропології і виокремленні слов'ян з інших рас, а українців — з-поміж росіян та поляків. Суспільне укорінював у природному, історію — в натуралістично осягнутій націології. “Провідні ідеї” народів розглядав як функцію їхньої раси і нац. типів. Провідною ідеєю слов'ян вважав общину, але вирізняв провідну ідею “великоросів” (абсолютизм), поляків (аристократизм) і українців (власне, общинність, “принцип вічовий, принцип широкого демократизму й визнання за кожною людською особистістю рівних для всіх політичних прав”). Автор общинної теорії історії України. Стверджуючи властивий українцям демократизм, вважав його каменем спотикання для їхнього державотворення. Мріяв про Україну в складі не російської, а південно-західно-слов'янської федерації.

Твори А.: Моя исповедь // Основа.— 1862.— №1; Очерк отношений польского гос-ва к пра-

Володимир
Антонович

Диплом дійсного
члена Тимчасової
комісії для
розгляду давніх
актів, виданий
В. Антоновичу